[صد و پنجاه و سه]

وقتی که یک بحث از جهات مختلف پیگیری می‌شود، سبب می‌شود خلأهای موجود در فضای بحث پر شود، و فایده آن در وقت بروز اشکالاتی که از سر بی‌اطلاعی است، خود را نشان می‌دهد.

در این چند روز مکرر کلیپی را منتشر کردند که کسی می‌گوید: **«این قرآن موجود، مال ۱۸۰ سال پس از پیامبر خدا ص است، روایت حفص از عاصم است، و حفص هم فاسق و دروغگو بوده است!»**

چون فضای بحث ما فضای مراعات کامل ادب نسبت به افراد است، لذا عباراتی را ننوشتم، اما حذف کردم، و بنا گذاشتم فقط جملات مشتمل بر مطالب علمی بنویسم.

[انواع تواتر]

تواتر که امری عرفی و عقلایی است و تمام بشر آن را می‌شناسند، انواعی دارد، و چون از سنخ عناصر منطق فازی است، پس قابل شدت و ضعف است، و با توضیحی که خواهم داد هر متدبر منصف، تصدیق می‌کند که تمام انواع تواتر برای قرآن کریم محقق است، و نام حفص فقط در یکی از انواع تواتر که تواتر تدوینی کلاسیک است، مطرح می‌شود.

نکته بسیار مهمی که در تواتر مطرح است، تواتر لفظی است که ساختارش طوری است که بالاترین نوع تواتر را به خود اختصاص می‌دهد، مثلا کسی که مواجه می‌شود که مفسرین می‌گویند در **«ملک/مالک یوم الدین»** در بین قراء سبعه دو قرائت است، یکی مالک و دیگری ملک، نفس رواج این اختلاف بین مسلمین از صدر اسلام تا کنون، می‌فهماند که در دو کلمه بعدی **«الدین»** و **«یوم»** اختلافی نبوده است، ببینید چگونه یک اختلاف در یک کلام که متشکل از اجزاء کلامی است سبب می‌شود که عناصر غیر مختلف فیه به بالاترین درجه تواتر برسند.

تواتر انواعی دارد:

۱- تواتر موضوعی

۲- تواتر اجمالی

۳- تواتر معنوی

۴- تواتر لفظی

۵- تواتر لفظی مدانی

۶- تواتر بخشی منطقه‌ای

۷- تواتر بین المللی

۸- تواتر عصری

۹- تواتر جیلی

۱۰- تواتر فراجیلی

۱۱- تواتر میدانی جیلی

۱۲- تواتر فراجیلی میدانی

۱۳- تواتر لفظی تجدیدپذیر شتابدار

۱۴- تواتر مدون غیر کلاسیکی

۱۵- تواتر غیر مدون کلاسیکی إقرائی

۱۶- تواتر مدون کلاسیکی إقرائی

۱۷- تواتر مدون کلاسیکی غیر إقرائی

۱۸- و...

اگر مثالهای عرفی و واضح این انواع تواتر را پیدا کنیم، علاوه بر وقوف بر دقت بحث، به رمز عدول یکی متخصص فن قرائات و علوم قرآنی یعنی علامه ابن الجزری پی میبریم، ایشان در کتاب النشر میگوید من سابق (در کتاب منجد المقرئین) تواتر را شرط قرائت متعبره میدانستم، اما اکنون برایم واضح شده که تواتر شرط قرائت معتبر نیست و صحت سند کافی است! با ملاحظه انواع تواتر میفهمیم که این علم متخصص، بین انواع تواتر سیر کرده است، زمانی ناخودآگاه به نوعی از تواتر توجه داشته و آن را وجدان مییافته است، و زمانی دیگر با خبرویت بیشتر کلاسیکی، تواتر دیگری برایش جلوه داشته، و ملاحظه کرده که شرط بودن چنین تواتری لازم نیست، اما امتیازی بین این تواترها نگذاشته است، و لذا بین دو نظر او تهافت واقعی نیست، و همانطور که عرض کردم اساسا تواتر عنصر منطق فازی است و از تشکیک و مراتب شدت و ضعف بسیار بهرهمند است.

فعلا خلاصه مطلب را عرض میکنم تا تفصیلش بعدا اگر توفیق بوده إن شاء الله تعالی:

قرآن کریم در بدو نزول، از تواتر لفظی میدانی فوق شتابدار، برخوردار بوده است، چون به صورت عین الفاظ خودش بین طرفداران قرآن یعنی مسلمین و همچنین بین دشمنان اسلام یعنی کفار و مشرکین، منتشر میشد، و خیزش اجتماعی و نهضت دینی که نزول قرآن ایجاد کرده بود، برای طرفین ایجاد انگیزه میکرد تا الفاظ قرآن را یاد بگیرند و به اغراض مختلف آن را تکرار کنند.

همزمان با پیدایش این تواتر و موج شتابدهنده آن، طبق دستور دینی اسلام، هر مسلمان باید قرآن را در شبانه روز در نمازهایش بخواند، و نیز فضیلت حفظ قرآن و قرائت آن در حالات مختلف شبانه روز، الفاظ قرآن را به صورت یک الفاظ مأنوس صغیر و کبیر و بچه و بزرگ و پیر و جوان مسلمان و حتی غیر مسلمان جلوهگر میساخت.

و قبلا توضیح دادم که چگونه قرآن کریم بر هفت حرف نازل شده است، و تعدد قرائات امری مطبوع و خوشایند جمیع مسلمین از عالم و عامی بوده است، و همه را قرآن و نازل شده از طرف خداوند متعال

میدانستند، و لذا حافظ در شعر معروف خودش به حافظ بودن چهارده روایت افتخار میکند، آیا کسی به انباشتن ذهن خود از کلمات مردم که به عنوان کلام خدا جا زده باشند، افتخار میکند؟ آیا صدها مفسر عالیمقام عالم السلام، کتب خود را از چیزهایی که سخن خدا نیست به عنوان تفسیر سخن خدا، پر میکنند؟ کلا و حاشا.

[حفص]

و مطالب بیشتر در این زمینه را بعدا اگر توفیق شد عرض میکنم، اما فعلا میخواهم از تضعیف حفص شاگرد عاصم سخنی بگویم، بیچاره حفص، رجالیون اهل سنت خودشان اعتراف میکنند که در قرآن و قرائت، شخص معتبر و راستگو است، ولی میگویند در حدیث ضعیف است و دروغگو است! و بعض علمای شیعه هم متاسفانه عبارات آنها را تکرار میکنند، ولی رمز اینکه حفص در حدیث دروغگو است شاید به حریت او برمیگردد، زیرا اهل سنت هر شخصی که حاضر باشد کارهای منافقین را پس از پیامبر خدا ص ذکر کند و ملاحظهکاری نکند و برای مردم بگوید، او را به دروغگو بودن موسوم میکنند! تحقیق در حال حفص اهمیت دارد، شیخ طوسی او را در جمله اصحاب امام صادق ع ذکر میکند، و تبعا للبرقی با عنوان ابوعمرو البزاز در اصحاب امام باقر ع هم ذکر میکند که احد المحتملین است.

امام باقر ع:

> ۱۶۶۹- ۳ أبو عمرو البزاز[1].

امام صادق ع:

> ۲۳۲۳- ۱۸۰ حفص بن سليمان، أبو عمر الأسدي الغاضري المقري البزاز الكوفي أسند عنه[2].

محقق کتاب بحار، حدیثی را که حسین بن سعید اهوازی از ابوعمرو البزاز نقل میکند، در پاورقی توضیح میدهد که او حفص بن سلیمان شاگرد عاصم است، و بر فرض ثابت شدن این مطلب، دلیل واقعی اینکه میگویند حفص در حدیث دروغگو است مثل خورشید نمایان میشود:

> ۳۲ - ين، كتاب حسين بن سعيد و النوادر صفوان عن ابن مسكان عن أبي عمرو البزاز [3]قال: كنا عند أبي جعفر ع جلوسا فقام فدخل البيت و خرج فأخذ بعضادتي الباب فسلم فرددنا عليه السلام ثم قال و الله إني لأحب ريحكم و أرواحكم و إنكم لعلى دين الله و دين ملائكته و ما بين أحدكم و بين أن يرى ما تقر به عينه إلا أن تبلغ نفسه هاهنا و أومأ بيده إلى حنجرته و قال

> فاتقوا اللّه و أعينوا على ذلك بورع[4].

---

[1] رجال الطوسي، ص: ۱۵۰

[2] رجال الطوسي، ص: ۱۸۹

در تعليقه كتاب آمده است: (1)- أبو عمرو (خ ل)، عنونه ابن حجر في التهذيب 2: 400، و ابن حبان في الضعاف: 1: 255، و فيهما: البزاز القاري، و قال في الثقات 6: 195: ان حفص المنقري غير حفص القاري البزاز.

[3] تعليقه كتاب بحار الانوار: وه حفص بن سليمان الأسدى الكوفي الغاضرى- بمعجمتين- و وه حفص بن أبي داود القارى، صاحب عاصم، و يقال له: حفيص، أورده هكذا ابن حجر في ص 118 من التقريب و قال بعد ذلك: متروك الحديث مع إمامته في القراءة، من الثامنة، مات سنة ثمانين و له تسعون انتهى. و في هامش التقريب: و وه ثبت في القراءة عند ابن معين و أحمد، و متروك في الحديث عند البخارى و غيره، وثقه ثقة وكيع، قال الذهبي: وه في نفسه صادق غير أنه لم يتقين الحديث، قال حنبل بن إسحاق، عن أحمد قال: ما به بأس، و روى أبو علي الصواف، عن عبد اللّه، عن أبيه قال:

وه صالح اه. أقول: أورده الشيخ بالعنوان في أصحاب الصادق عليه السلام و قال: أسند عنه و أورده أيضا في باب الكنى من أصحاب الباقر عليه السلام.

[4] بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج۶، ص: ۱۸۹

بازبینی #1
ایجاد شده 16 آوریل 2025 14:17:41 توسط ... .
به روزرسانی شده 16 آوریل 2025 14:19:21 توسط ... .